

กระบวนการความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ ของผู้หญิงผู้รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง The Process of Posttraumatic Growth in Women Who Have Survived Intimate Partner Violence

เนตรนิยามศ วรณพยนต์¹, สิทธิพร ครามานนท์² และ สุรวุฒิ ปัดไธสง³
Naidniyamart Wannapayun¹, Sitthiporn Kramanon² and Surawut Patthaisong³

Received: 03 March 2026; Revised: 13 April 2026; Accepted: 17 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง การวิจัยบูรณาการจากแนวคิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ แนวคิดการสร้าง Habitus ของ Pierre Bourdieu และบทบาททางเพศ (Gender) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) โดยสัมภาษณ์แบบเข้มข้น (Intensive interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากผู้หญิงที่เกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งวิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลโดยแนะนำมูลนิธิการุณภัยและกำหนดเกณฑ์ การคัดเข้าและคัดออก เครื่องมือที่ใช้ในการคัดกรองผู้ให้ข้อมูล คือ มาตรฐาน PTGI-SF แนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เลือกใช้คำถามปลายเปิด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีฐานราก นำเสนอผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง จำแนกตาม 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ด้านการพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ 2) ด้านการพึ่งพาตนเองได้ทางจิตใจ 3) ด้านการได้รับการยอมรับจากสังคม 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงตนเองทางจิตวิญญาณ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นว่า ความงอกงาม คือ การปฏิวัติชีวิต โดยรื้อถอน Habitus แห่งการยอมจำนนและสะสมทุนใหม่ เพื่อปลดปล่อยตนเองจากระบบชายเป็นใหญ่ นำไปสู่การความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงผู้รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง มีชีวิตที่มีอิสรภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป

^{1 2 3} สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Behavioral Science Research Institute Srinakharinwirot University
Corresponding Author, E-mail: sittipornk@gs.wvu.ac.th

คำสำคัญ: ความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ; ความรุนแรงในคู่ครอง; ผู้หญิงที่รอดชีวิต

Abstract

This article aims to explore the process of post-traumatic growth through which female victims survived domestic violence. The study was primarily based on the integration of Pierre Bourdieu's notion of habitus and gender roles with the research design relying on a grounded theory approach. Data were collected via intensive interviews conducted with 15 women who experienced post-traumatic growth after encountering life-threatening events in domestic violence. Key informants were selected by using a purposive sampling method. Access to them was facilitated by the Friend of Women Foundation. Following the Posttraumatic Growth Inventory (PTGI-SF), the researcher developed a set of criteria for screening the key informants in and out. Open-ended questions were utilized in the interview process. Data were analyzed by using the grounded theory, and the findings presented by the researcher were primarily descriptive.

The findings revealed that the process of post-traumatic growth experienced by female survivors of domestic violence falls into four main dimensions as follows: 1) economic self-reliance; 2) mental self-reliance; 3) social acceptance; and 4) spiritual self-transformation. Emerging bodies of knowledge indicate that growth entails reforming life capital by reconstructing a habitus of servitude and accumulating new capital in order for abused women to emancipate themselves from patriarchy and undergo a transition from victims and survivors to freedom and sustainable life quality.

Keywords: Posttraumatic Growth; Intimate Partner Violence; Women Survivors

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะการกระทำต่อสตรีถือเป็นวิกฤตการณ์ทางสังคมที่ฝังรากลึกในโครงสร้างวัฒนธรรมและระบบความเชื่อทั่วโลก ซึ่งบ่มเพาะให้การล่วงละเมิดทั้งทางกายภาพ จิตใจ และเศรษฐกิจกลายเป็นเรื่องปกติ โดยรายงานข้อมูลจาก United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] และ UN Women (2023) เรื่อง “*Femicides in 2023*” ได้เปิดเผยสถิติในปี พ.ศ. 2566 จากจำนวนสตรีที่ถูกฆาตกรรมจำนวน 85,000 รายทั่วโลก มีจำนวนร้อยละ 60 หรือประมาณ 51,100 รายที่เสียชีวิตด้วยการกระทำของคนรักหรือสมาชิกในครอบครัว

โดยเฉพาะในทวีปเอเชียที่พบสถิติสูงเป็นลำดับรองลงมาจากแอฟริกา ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ในปี 2021 ที่เก็บข้อมูลจากประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย พบว่า เพศหญิงร้อยละ 13-61 มีโอกาสประสบความรุนแรงทางร่างกาย และร้อยละ 6-59 มีโอกาสประสบความรุนแรงทางเพศ ในความสัมพันธ์แบบคู่รัก โดยเหยื่อทั้งสองกลุ่มมีโอกาสมากขึ้นที่จะเสี่ยงต่อพฤติกรรมควบคุมต่าง ๆ โดยคู่รักร่วมด้วย นอกจากนี้การศึกษาในประเทศไทยในปี 2018 พบสถิติเพศหญิงที่เคยประสบความรุนแรงในความสัมพันธ์แบบคู่รักถึงร้อยละ 15.4 แบ่งเป็นความรุนแรงทางด้านจิตใจร้อยละ 7.5-15.4 ความรุนแรงทางร่างกายร้อยละ 2.6-10.6 ความรุนแรงทางเพศร้อยละ 3.3-10.4 และพฤติกรรมควบคุมร้อยละ 4.6-28.5 แตกต่างกันตามลักษณะของพฤติกรรมรุนแรง (Chuemchit, et al., 2018) ทั้งนี้ในบริบทของสังคมไทย สถานการณ์ความรุนแรงเพิ่มความซับซ้อนยิ่งขึ้นเนื่องจากวัฒนธรรมการปกปิดปัญหาด้วยความอับอายและความกลัวการสูญเสียสถานะทางสังคม ส่งผลให้ผู้หญิงจำนวนมากต้องติดอยู่ในวงจรความรุนแรง และแม้บางรายจะสามารถพาตนเองออกมาได้ แต่กระบวนการฟื้นฟูเยียวยาและการก้าวข้ามเพื่อสร้างชีวิตใหม่ ก็ยังเต็มไปด้วยอุปสรรคและความท้าทายที่ยังขาดกลไกการสนับสนุนที่เข้าใจบริบทอย่างแท้จริง

จากการวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สิ่งสำคัญคือ การก้าวข้ามกรอบการมองปัญหาในระดับปัจเจกบุคคล แต่ควรมองไปสู่การทำความเข้าใจพลวัตเชิงโครงสร้างทางสังคมผ่านการบูรณาการแนวคิดสตรีนิยมแนววิพากษ์ (Radical Feminism) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงเป็นเครื่องมือของระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ในการกดทับผู้หญิงให้ไร้อำนาจ ควบคู่กับแนวคิด Habitus และทุน (Capital) ของ Pierre Bourdieu (1986) ที่อธิบายกลไกการซึมซับการยอมจำนนผ่านการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมและครอบครัว โดยมาตรฐานการแก้ไขและการส่งเสริมพัฒนาต้องมุ่งเน้นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่มีใช่เพียงการเอาตัวรอด แต่เป็นการส่งเสริมความองอาจภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (Post-Traumatic Growth: PTG) ซึ่งต้องอาศัยแนวทางปฏิบัติแบบองค์รวมในการสนับสนุนให้ผู้หญิงสะสมทุนใหม่ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อรี้อถอน Habitus เดิม ผ่านกระบวนการเยียวยาด้วยการเล่าเรื่อง (Narrative Healing) ในพื้นที่ปลอดภัย เพื่อให้ผู้ถูกกระทำสามารถก้าวข้ามจากสถานะเหยื่อสู่ผู้รอดชีวิต และยกระดับสู่การเป็นผู้ให้ที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ในบริบทชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงให้เห็นพลวัตความรุนแรงในคู่ครองที่มีความเข้มข้นและซับซ้อนกว่าพื้นที่เมือง อันเนื่องมาจากการทำงานของ Habitus ที่ฝังรากลึกในจารีตประเพณีและระบบเครือญาติที่เหนียวแน่น ซึ่งหล่อหลอมให้ผู้หญิงในชนบทยึดถือค่านิยมความอดทนและการรักษาหน้าตาของครอบครัวเป็นคุณธรรมสูงสุด ส่งผลให้กลไกการตรวจสอบทางสังคมในชุมชนชนบท กลายเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้ผู้หญิงต้องจำยอมอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรงยาวนานกว่า เพื่อหลีกเลี่ยงความอับอายและการถูกตราหน้าว่าเป็นความล้มเหลว ต่างจากบริบทเมืองที่ความเป็นปัจเจกอาจ เอื้อให้เกิดทางเลือกในการหลีกเลี่ยงได้มากกว่า นอกจากนี้ กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดด้านทุน (Capital) โดยเฉพาะทุนทางเศรษฐกิจและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่น้อยกว่า ทำให้ผู้หญิงในชนบทขาด

อำนาจต่อรองและต้องพึ่งพิงสามอย่างสมบูรณ์ ความรุนแรงในชนบทจึงมิใช่เพียงการทำร้ายร่างกาย แต่คือการพัฒนาการด้วยโครงสร้างทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่ปิดกั้นหนทางสู่อิสรภาพอย่างสิ้นเชิง (ฐานิดา บุญวรรณ, 2565)

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ ของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง โดยมีความคาดหวังสำคัญที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบแบบจำลอง อธิบายเส้นทางการก้าวข้ามจากเหยื่อสู่ผู้รอดชีวิตและยกระดับเป็นผู้ให้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์เชิงประจักษ์ทั้งในมิติทางวิชาการและมิติการปฏิบัติการ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยาให้แก่ผู้หญิงที่เผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ จากการกระทำความรุนแรงในคู่ครองในฐานะนักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและในฐานะนักวิชาการ จะนำองค์ความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับบุคคล ชุมชน สังคม ในการเข้าใจและตระหนักรู้เกี่ยวกับการดูแล การสนับสนุนผู้หญิงที่เผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญจากการถูกกระทำความรุนแรงในคู่ครอง ให้สามารถเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงจากความรุนแรงในคู่ครองได้ เพื่อให้ผู้หญิงที่เผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญที่ถูกกระทำความรุนแรงในคู่ครองมีความแข็งแกร่ง มีความเท่าเทียมและส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมในสังคมเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ประกอบด้วย

1. เครื่องมือวิจัย

1.1 เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview)

1.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคใช้ในการคัดกรองผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) มาตรการ Posttraumatic Growth-Short Form (PTGI-SF) เป็นแบบวัดที่ให้ผู้ตอบประเมินตนเองในแต่ละข้อคำถาม มีลักษณะเป็นมาตร ประมาณค่า 6 ระดับ มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อ ผู้วิจัยนำมาตรวัดมาใช้เพื่อใช้ในการคัดกรองก่อนเข้าร่วมการวิจัย ผู้ที่มีความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญเบื้องต้นมี องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ 5 องค์ประกอบ ซึ่งมาตรวัดที่นำมาใช้เป็นมาตรวัดที่ถูกพัฒนาและแปลเป็นภาษาไทย โดย ญัฐสุตา เต้พันธ์ (2558) ได้พัฒนาต่อจากมาตรวัดความงอกงามหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนจิตใจฉบับสั้น จากงานวิจัยของ Cann, Calhoun, Tedeschi, Vishnevsky, Triplett และ

Danhauer (2010) ทั้งนี้เพื่อนำมาตรวัดดังกล่าวไปใช้เป็นแบบวัดคัดกรองตามเกณฑ์คัดเข้าของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้ที่ผ่านการคัดกรองตามเกณฑ์คัดเข้าจะต้องได้คะแนนจากมาตรวัดระดับตั้งแต่ปานกลางขึ้นไป 2) ผู้วิจัยมีการสร้างแนวคำถาม (Guidelines) การสัมภาษณ์ โดยเลือกใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ให้ข้อมูลในการแสดงความคิดเห็น และบอกเล่าเรื่องราวของตนเองได้อย่างละเอียดและลึกเปิดทางให้เล่า โดยผู้วิจัยเป็นผู้ฟังการพูดอย่างมีทิศทาง

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากประสบการณ์ผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง จำนวน 15 คน จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งวิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลโดยแกนนำมูลนิธิเพื่อนหญิงและกำหนดเกณฑ์ (criteria) การคัดเข้าและคัดออกไว้ดังต่อไปนี้

2.1 เกณฑ์การคัดเข้า

- 1) เป็นผู้หญิงที่มีประสบการณ์จากความรุนแรงในคู่ครอง
- 2) มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 18 – 60 ปี
- 3) เคยมีประสบการณ์โดยตรงจากการกระทำ ความรุนแรงในคู่ครอง โดยความรุนแรงเป็นความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางจิตใจ โดยมีประสบการณ์อย่างน้อย 1 ใน 3 ความรุนแรงในปัจจุบันหรืออดีต
- 4) มีคะแนนความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปจากมาตรวัดความงอกงามหลังเผชิญกับเหตุการณ์สะเทือนจิตใจฉบับสั้น (Posttraumatic Growth Inventory-Short Form ; PTGI-SF)
- 5) สามารถพูดคุยและสื่อสารภาษาไทยได้ดี
- 6) เป็นผู้ที่ไม่มีความทุพพลภาพ
- 7) ให้การยินยอมเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

2.2 เกณฑ์การคัดออก

- 1) มีอาการทางจิตเวช หรืออยู่ในระหว่างรักษาทางจิตเวช
- 2) มีความประสงค์ขอยกจากการวิจัย

2.3 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลหลัก

โครงร่างวิจัยได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในวันที่ 27 มีนาคม 2567 หมายเลขรับรอง SWUEC-672138 โดยการวิจัยครั้งนี้ ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด ในการให้ข้อมูลโดยเคารพในการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลหลักในการให้ข้อมูลอย่างอิสระ การเคารพในความเป็นส่วนตัวในการเก็บรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเข้มข้น (Intense Interview) การสังเกต จากผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรง

ในคู่ครองและการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) รายละเอียดดังนี้

4.1 สร้างหรือกำหนดรหัสเบื้องต้น (Initial coding) ผู้วิจัยนำผลการถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้ให้ความหมายแบบคำต่อคำ (Word-by-word coding) เพื่อให้ได้แนวคิดที่สะท้อนแนวทางการตอบคำถามวิจัย แนวคิด ประกอบการคัดแยกหมวดหมู่ในการสร้างรหัสมีการอ่านกลับไปกลับมาเป็นบรรทัดต่อบรรทัด (Line-by-line coding) เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขตความหมายการให้คุณค่าต่อแนวคิดสำคัญดังกล่าว

4.2 ลงรหัสแบบรวบรวมแนวคิด (Focused coding) ผู้วิจัยย้อนไปอ่านบทสัมภาษณ์แล้วมาวิเคราะห์รหัสเบื้องต้นเพื่อทำการให้รหัสตามประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทจะบ่งบอกถึงความสำคัญของข้อมูลในแต่ละประเด็น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ จะถูกนำไปทำการเชื่อมโยงให้เป็นหัวข้อปรากฏการณ์ของการเกิดความงอกงามของหญิง

4.3 พัฒนาข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical Proposition) ขึ้นมาจากหัวข้อสำคัญที่พัฒนาขึ้น โดยเชื่อมหัวข้อสำคัญทั้งหมดเข้ากัน เพื่อให้เห็น Theme นักวิจัยได้ทดลองเชื่อมโยงหัวข้อหลายแบบ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่เป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ดีที่สุดจากข้อมูลที่มีอยู่ เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่เป็นทฤษฎีฐานราก อันมีหลักการสำคัญจากข้อมูลประสบการณ์ของหญิงที่เกิดความงอกงามหลังเผชิญความรุนแรงจากชาย (สามี) และมีข้อมูลที่สะท้อนความหมาย แนวคิดของกระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญจากการกระทำความรุนแรงของสามีจากผู้ให้ข้อมูลที่สามารถชี้แนวทางการวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยอันเป็นกระบวนการของการสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling)

4.4 นำผลการวิเคราะห์มาเขียนรายงานผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษากระบวนการเกิดความงอกงาม ภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง ผู้วิจัยขอเสนอลักษณะของความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง ก่อนที่จะนำไปสู่กระบวนการเกิดความงอกงามหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความรุนแรงทางกายภาพ และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรุนแรงทางกายภาพ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ความรุนแรงแบบปฐมภูมิ คือ ความรุนแรงที่เป็นแบบธรรมดาทั่วไป อันเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในคู่ครอง โดยไม่ได้ถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกายโดยตรงจากการศึกษาพบปรากฏการณ์ความรุนแรง ดังนี้ 1) ความรุนแรงจากการนอกใจภรรยาของตนพบ

หาหญิงอื่น 2) ความรุนแรงจากผู้ชายเสพยาเสพติด ดื่มสุรา 3) ความรุนแรงจากการเมินเฉยต่อภรรยาของตน 4) ความรุนแรงทางวาจา ตำหนิ ด้อยค่า เป็นต้น

1.2 ความรุนแรงทุติยภูมิในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ คือ ความรุนแรงที่มีระดับความรุนแรงในชีวิตและทรัพย์สิน จากการศึกษาพบปรากฏการณ์ความรุนแรง ดังนี้ 1) ความรุนแรงในการทำร้ายร่างกาย เบื้องต้นเกิดจากความเชื่อเรื่อง สิทธิในเรือนร่าง 2) ความรุนแรงในการทำลายทรัพย์สิน ซึ่งการทำลายทรัพย์สิน มิใช่เพียงการระบายอารมณ์โกรธแบบไร้ทิศทาง แต่เป็นยุทธวิธีแห่งความรุนแรงที่คำนวณผลลัพธ์มาแล้ว เพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความหวาดกลัวและควบคุม

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือ ความรุนแรงที่ไม่ได้มาในรูปแบบของการทุติยภูมิโดยตรง แต่เป็นความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระบบ เช่น กฎหมาย เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เป็นต้น ที่ทำให้ผู้หญิงเสียเปรียบ ไร้อำนาจ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากความรุนแรงทางกายภาพได้ จากการศึกษาพบความรุนแรงเชิงโครงสร้างดังนี้

2.1 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่กดทับ คือ สาเหตุที่สำคัญของความรุนแรงเชิงโครงสร้างโดยการแบ่งงานที่ไม่เป็นธรรม สังคมกำหนดให้งานบ้านและการเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่โดยธรรมชาติของผู้หญิง ซึ่งเป็นงานที่ไม่มีค่าจ้างและไม่มีสวัสดิการ ในขณะที่สามีออกไปทำงานข้างนอก ได้เงินเดือน ได้เลื่อนขั้น และได้สะสมทุนทางเศรษฐกิจ ภรรยากลับทำงานหนักเท่ากันหรือมากกว่าในบ้าน แต่กลับมีสถานะทางการเงินเป็นศูนย์ ทำให้เธอสูญเสียอำนาจในการต่อรอง และกลายเป็นผู้อาศัยในบ้านของตัวเอง ส่งผลให้ผู้หญิงตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ หากถูกสามีทำร้าย เธอไม่มีเงินหนี ไม่มีที่ไป โครงสร้างเศรษฐกิจนี้ จึงบีบให้เธอต้องทนอยู่กับความรุนแรงเสมือนถูกขังคุกที่มองไม่เห็น

2.2 ความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้านอุดมการณ์ ผู้นำครอบครัวและการควบคุมทรัพยากร ซึ่งสังคมมอบอำนาจความชอบธรรมให้ผู้ชายเป็นผู้ถือครองทรัพยากรหลัก ทรัพย์สินชิ้นใหญ่ เช่น ที่ดิน บ้าน รถยนต์ มักถูกใส่ชื่อเป็นของสามีตามค่านิยมดั้งเดิม ซึ่งความรุนแรงลักษณะนี้คือการทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะเหมือนเด็กที่ต้องแบมือขอ เพื่อความอยู่รอดหากเธอคิดจะหนีจากการถูกทำร้าย เธอจะเผชิญกับกำแพงแห่งความกลัวว่าออกไปแล้วจะกินอะไร จะเอาเงินที่ไหนเลี้ยงลูก จะดำเนินชีวิตของตนเองและลูกต่อไปได้อย่างไรหากไม่มีที่พึ่งพาเช่นเดิม

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการเกิดความงอแงภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง โดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้รอดชีวิตที่งอแง ไม่ใช่เพียงการฟื้นตัวทางจิตใจในระดับบุคคล แต่เป็นโครงสร้างอำนาจกดทับและประกอบสร้างตัวตนใหม่ ที่ให้เป็นหญิงที่เกิดความงอแง โดยสามารถสรุปผลการวิจัยกระบวนการเกิดความงอแงของผู้หญิงที่รอดชีวิต จากการถูกกระทำรุนแรง จำแนกตาม 4 ประเด็นหลัก อันเป็นกระบวนการตามแบบของความเป็นตัวตน (Habitus) ดังนี้

1. การพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงที่เกิดความงอแงภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง สามารถก้าวข้ามสถานะการพึ่งพิงทางการเงินจากอดีตคู่ครอง มาสู่การสร้าง ความมั่นคงด้วยตนเอง กระบวนการนี้เริ่มต้นจากการตระหนัก

ว่าไม่สามารถพึ่งพาสามีได้อีกต่อไป นำไปสู่การชวนขวยหาความรู้และทักษะอาชีพใหม่ เพื่อสร้างรายได้สำหรับเลี้ยงดูตนเองและบุตร การมีรายได้ของตนเองทำให้ผู้หญิงเกิดความมั่นใจและมีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักรายหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า:

“พี่ก็ไปจ้างเรียนนวดแผนไทย เพราะคิดว่าสามีไม่สามารถพึ่งพาได้แล้ว ต้องมาหาอาชีพที่ต้องมาเลี้ยงตัวเองและลูก ดูแล้วเขาไม่เป็นที่พึ่งของเราอีกต่อไป”

2. การพึ่งพาตนเองได้ทางจิตใจ จากจุดเริ่มต้นที่ร่างกายและจิตใจบอบช้ำจากความรุนแรงและการถูกนอกใจ ผู้หญิงเกิดความองงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในครอบครัว ได้พัฒนาความเข้มแข็งภายในและก่อกำเนิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยใช้หลักศาสนาและธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผู้ให้ข้อมูลเลือกที่จะตัดความผูกพันทางอารมณ์ ปฏิเสธการร้องขอความรักจากผู้กระทำ และหันกลับมาดูแลจิตใจตนเอง การเรียนรู้จากบาดแผลทำให้พวกเธอเปลี่ยนความเชื่อจากการต้องทนเพื่อครอบครัว มาเป็นการเลือกความสุขของตนเองเป็นที่ตั้ง ดังคำกล่าวที่ว่า:

“พี่เอาธรรมะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจว่าจะมาเข้มแข็งได้ในทุกวันนี้ ... รู้สึกว่าการที่รักตัวเองมันทำให้เห็นคุณค่าของตัวเอง ไม่ต้องทุกข์ทรมานกับสิ่งที่เขาไม่เห็นค่าเรา”

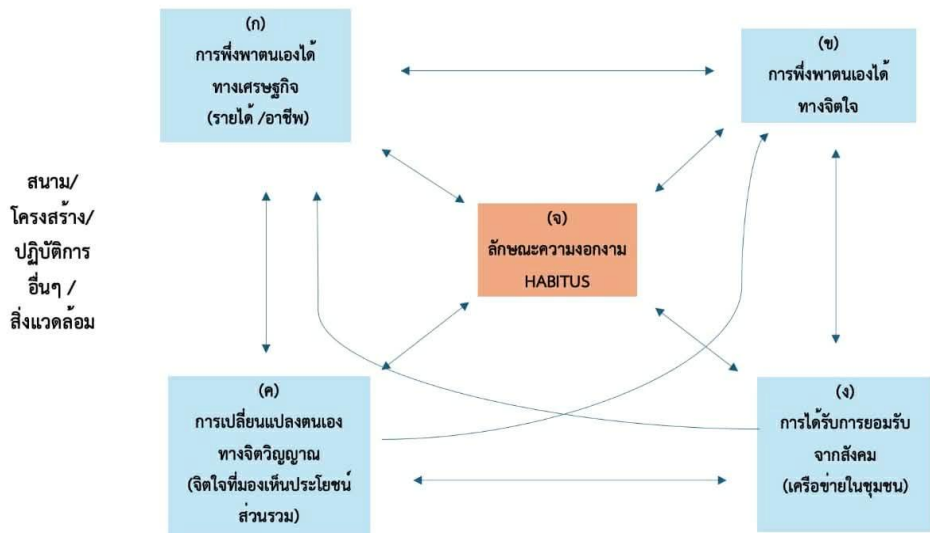
3. การได้รับการยอมรับจากสังคม ผู้หญิงที่เกิดความองงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในครอบครัว สามารถก้าวข้ามการถูกตีตราจากสังคมในสถานะหญิงหม้ายหรือเมียที่ถูกทิ้ง ไปสู่การเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของคนในชุมชน โดยพวกเธอได้นำทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ที่มีออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ผ่านการทำหน้าที่ในพื้นที่สาธารณะ เช่น การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การเป็นที่ปรึกษา และการเป็นผู้นำกลุ่มอาชีพ ซึ่งความทุ่มเทนี้ส่งผลให้สังคมยอมรับในศักยภาพของพวกเธอ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า:

“พี่ก็เป็นคนเต็มทีกับทุกคน พอทำไปเรื่อย ๆ คนในชุมชนก็เริ่มรู้จักพี่ หมู่บ้านอื่นก็เริ่มรู้จักจากสิ่งที่พี่ทำ คุณหมอก็ส่งพี่ไปประกวด อสม. ดีเด่น ชนระดับอำเภอ ชนระดับเขต 6 เป็นสิ่งที่พี่ภาคภูมิใจจากการที่ได้ช่วยเหลือคนอื่นในชุมชน ทำให้คนในสังคมยอมรับและได้รับรางวัลนี้”

4. การเปลี่ยนแปลงตนเองทางจิตวิญญาณ การดำเนินชีวิตคู่การเปลี่ยนแปลงขั้นสูงสุดคือการมีมุมมองต่อชีวิตคู่และความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ผู้รอดชีวิตหลุดพ้นจากความยึดติดว่าความสมบูรณ์ของชีวิตคือ การมีสามี พวกเธอปฏิเสธที่จะเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่ที่อาจนำไปสู่การสูญเสียอิสรภาพ และค้นพบว่า ความสุขที่แท้จริงสามารถเกิดขึ้นได้จากความสงบภายใน การได้ดูแลบุตร และการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น สะท้อนถึงการเติบโตทางปัญญาที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ดังคำกล่าวของข้อมูลที่ว่า:

“จะเอาไปเพื่ออะไร อยู่แบบนี้มีอิสระ มีความสุขดีแล้วอยู่กับลูก หนูว่าไม่จำเป็นแค่เราอยู่กับลูกสอนให้เขารู้จักหน้าที่ของตัวเอง มีความรับผิดชอบ แล้วก็มีบ้านหลังเล็ก ๆ

อยู่ ตอนเย็นทุกวันกินข้าวร่วมกันทุกวัน ถามแต่ละคนว่าอยากกินอะไร อยู่แบบนี้ก็มี
ความสุขของคำว่าครอบครัวแล้ว”

ภาพ 1 โมเดลกระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ
ของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (PTG) ของผู้หญิงกลุ่มนี้ มิใช่เรื่องบังเอิญหรือปาฏิหาริย์ แต่เป็นกระบวนการต่อสู้ เพื่อลบบาดแผลจากความรุนแรงทางกายภาพ และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ทำหน้าที่เสมือนแรงผลักดันที่ขับเคลื่อนให้ผู้หญิงต้องทำลาย Habitus แห่งการยอมจำนนทิ้งไป และเริ่มกระบวนการสะสมและใช้ทุน (Capital) ทั้ง 4 ทุน ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ขึ้นมา ดังนั้น ภายใต้การบูรณาการแนวคิดสตรีนิยมแนววิพากษ์และแนวคิดของ Bourdieu มาประยุกต์ใช้กับผู้หญิงเหล่านี้ จึงสามารถอธิบายว่าพวกเธอคือ นักปฏิวัติวิถีชีวิตที่สามารถแปรเปลี่ยนความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ให้กลายเป็นพลังในการสร้างตัวตนใหม่ที่มีความสมบูรณ์ มั่งคั่ง และเปี่ยมด้วยปัญญา ซึ่งเป็นชัยชนะทั้งดงามและยั่งยืนในสถานการณ์ความรุนแรงทางกายภาพและความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า กระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง

1. ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่เกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ ของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง สามารถเปลี่ยนผ่าน

จากสถานะผู้พึ่งพิงทางการเงินจากสามี มาเป็นผู้กระทำการที่สามารถสร้างความมั่นคงทางการเงิน ปลดหนี้สิน และสะสมทรัพย์สิน (เช่น ที่ดิน บ้าน) ได้ด้วยตนเอง เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ความรุนแรงในระยะแรกดำรงอยู่ได้เนื่องจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ผู้หญิงถูกทำให้ต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากฝ่ายชาย ทำให้ขาดอำนาจต่อรองและตกอยู่ในสภาวะจำยอม (Habitus แห่งการพึ่งพิง) แต่เมื่อเกิดจุดเปลี่ยนที่นำไปสู่การแยกตัว ผู้หญิงได้เริ่มกระบวนการสะสมทุนทางเศรษฐกิจขึ้นใหม่ด้วยตนเอง การมีทรัพยากรของตนเองนี้ ทำหน้าที่เป็นฐานอำนาจใหม่ที่ขยายพื้นที่แห่งความเป็นไปได้ในชีวิต ทำให้เกิดความมั่นใจและปฏิเสธที่จะกลับไปสู่วงจรความรุนแรงเดิม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทุนของ Pierre Bourdieu (1986) ที่อธิบายว่า ทุนทางเศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างอำนาจในการกำหนดชีวิตตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) ของ Firestone, (1970) ในประเด็นที่ว่า การยุติความรุนแรงต้องควบคู่ไปกับการลดความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการมองเห็นโอกาสใหม่ในชีวิต (New Possibilities) ตามทฤษฎีความงอกงามหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (PTG) ของ Tedeschi & Calhoun (2004) ที่พบว่าผู้รอดชีวิตมักค้นพบศักยภาพในการจัดการชีวิตที่ตนเองไม่เคยตระหนักมาก่อน นัยสำคัญของข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การช่วยเหลือผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรง ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการเยียวยาทางจิตใจ แต่ต้องมุ่งเน้นการสร้างทักษะอาชีพและการเข้าถึงแหล่งทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อตัดวงจรการพึ่งพิงซึ่งเป็นรากฐานของการถูกกระทำรุนแรงซ้ำ

2. ด้านการพึ่งพาตนเองได้ทางจิตใจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงสามารถพัฒนาความเข้มแข็งภายในกู้คืนความภาคภูมิใจและตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเอง โดยสามารถตัดขาดพันธนาการทางอารมณ์และไม่ต้องพึ่งพาการยอมรับจากอดีตคู่ครอง เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ จากข้อมูลพบว่า ความรุนแรงทางวาจาและการด้อยค่าในอดีต ทำหน้าที่เป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้ผู้หญิงซึมซับความรู้สึกไร้ค่า การที่พวกเขาสามารถยืนหยัดได้ เกิดจากกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา โดยก้าวข้ามมายาคติเรื่องความรักและบทบาททางเพศ ที่คาดหวังให้ผู้หญิงต้องอดทน นำไปสู่การสะสมทุนทางวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) และความเข้มแข็งทางใจ (Resilience) ผลการวิจัยนี้ ช่วยยืนยันและขยายความทฤษฎีของ Tedeschi & Calhoun (1996) ในด้านการรับรู้ถึงความเข้มแข็งของตนเอง (Personal Strength) ในบริบทของความสัมพันธ์ โดยผู้รอดชีวิตจะรู้สึกเปราะบางน้อยลง นอกจากนี้ กระบวนการตระหนักรู้คุณค่าตนเองยังสอดคล้องกับแนวคิด Consciousness Raising ของกลุ่ม Radical Feminism ที่ผู้หญิงเริ่มตระหนักว่า ปัญหาความรุนแรงไม่ใช่ความบกพร่องส่วนตัว แต่มักถูกประกอบสร้างจากโครงสร้างความคาดหวังทางสังคม นำไปสู่การปฏิเสธการถูกกดทับ ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยนี้ มีความไม่สอดคล้องและเป็นการโต้แย้ง ทฤษฎีความหมดหนทางที่เรียนรู้ได้ (Learned Helplessness) ของ Seligman (1975) และทฤษฎีกลุ่มอาการหญิงที่ถูกทำร้าย (Battered Woman Syndrome) ของ Walker (1979) ที่อธิบายว่า ผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรงซ้ำ ๆ จะเกิดภาวะจำยอมและสูญเสียศักยภาพในการหลีกเลี่ยง แต่ผลการวิจัยนี้กลับพบว่าความรุนแรงสามารถ

เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้ผู้หญิงตั้งศักยภาพการเป็นผู้กระทำการ (Active Agency) ออกมาต่อสู้ได้อย่างทรงพลัง จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นในทางปฏิบัติ นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ควรนำประเด็นเรื่อง “ความตระหนักรู้เชิงโครงสร้างและบทบาททางเพศ” ผสมเข้ากับกระบวนการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้ผู้ถูกกระทำหลุดพ้นจากการกล่าวโทษตนเอง (Self-blame) ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการฟื้นฟูความภาคภูมิใจ

3. ด้านการได้รับการยอมรับจากสังคม ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่รอดชีวิตสามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคมจากวาทกรรมเชิงลบ เช่น หญิงหม้าย เมียที่ถูกทิ้ง ไปสู่การเป็นผู้นำชุมชน ผู้ให้คำปรึกษา หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ได้รับการยอมรับ เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แม้ในระยะแรกจะถูกตีตราจากโครงสร้างสังคมชนบทที่ให้คุณค่ากับความสมบูรณ์ของครอบครัว แต่ข้อมูลวิจัยชี้ว่า ผู้หญิงกลุ่มนี้เลือกใช้ “ประสบการณ์ความเจ็บปวด” มาเป็นบทเรียนและเครื่องมือในการช่วยเหลือผู้อื่น การกระทำดังกล่าวเป็นกระบวนการแปลงสภาพทุนทางสังคม (Social Capital) ให้กลายเป็นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) หรือเกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งเมื่อพวกเขามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น อำนาจการต่อรองทางสังคมจึงสูงขึ้นตามลำดับ ข้อค้นพบนี้อธิบายกลไกการเกิด PTG ผ่านกรอบทฤษฎีการแปลงสภาพทุนของ Bourdieu (1986) ได้อย่างเป็นรูปธรรม ว่าการยอมรับทางสังคมคือ อำนาจที่ช่วยลบล้างตราบาปเดิม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมิติความสัมพันธ์กับผู้อื่น ในงานวิจัยของ ฌ็องส์ตา เดฟันซ์ (2558) และ Tedeschi & Calhoun (2004) ที่อธิบายว่า ความทุกข์ยากช่วยหล่อหลอมให้เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) นำไปสู่ความปรารถนาที่จะทำหน้าที่เสียวยาสังคม ข้อมูลนี้เสนอแนะว่าชุมชนและหน่วยงานรัฐ ควรสร้างพื้นที่และมอบหมายบทบาททางสังคม เช่น การเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังความรุนแรง ให้แก่กลุ่มผู้รอดชีวิต ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนแล้ว ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนความงอกงามทางจิตใจของตัวผู้รอดชีวิตเองด้วย

4. ด้านการเปลี่ยนแปลงตนเองทางจิตวิญญาณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงระดับจิตวิญญาณ (Spiritual Change) โดยมีมุมมองต่อความรักและชีวิตที่เปลี่ยนไป ปลดปล่อยความยึดติดในรูปแบบครอบครัวดั้งเดิม และค้นพบความสุขจากการแบ่งปันและการมีชีวิตอยู่เพื่อทำประโยชน์ เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เหตุการณ์สะเทือนขวัญขั้นรุนแรงได้ทำลายชุดความเชื่อเดิมที่ผู้หญิงมีต่อสถาบันครอบครัวและชีวิตคู่จนหมดสิ้น ภาวะวิกฤตินี้บังคับให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายของชีวิตใหม่ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับลึก (Habitus) ที่ไม่ได้ผูกติดคุณค่าของตนเองไว้กับการมีคู่ครองครอบครอง แต่เปลี่ยนผ่านไปสู่ปัญญาที่รู้เท่าทันชีวิต และเลือกดำรงอยู่อย่างอิสระและเกื้อกูล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องโดยตรงกับทฤษฎี PTG ของ Tedeschi & Calhoun (2004) ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ (Spiritual Change) และการเห็นคุณค่าของชีวิต (Appreciation of Life) ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bakaitytė และคณะ (2022) ที่อธิบายเพิ่มเติมว่า การคิดทบทวนอย่างใคร่ครวญต่อบาดแผลความรุนแรง ช่วยให้ผู้หญิงสามารถจัดระเบียบโครงสร้างทางปัญญาใหม่ นำไปสู่ความงอกงามในมิติการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดเรื่องการปล่อยวางจากความยึดมั่นในรูปแบบครอบครัวดั้งเดิม

ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Kitch (2020) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความงอกงามในผู้รอดชีวิตจากความรุนแรงนั้นก้าวข้ามขีดจำกัดของความเข้มแข็ง การเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณที่เด่นชัดที่สุดไม่ใช่การเข้าหาศาสนาเชิงสถาบัน แต่คือการค้นพบความสงบภายในและความสุขอันเกิดจากอิสรภาพทางใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญญาที่รู้เท่าทันชีวิต อย่างไรก็ตามในบริบทของการวิจัยนี้ ความงอกงามทางจิตวิญญาณไม่ได้ผูกติดกับศาสนาหรือพระเจ้าในความหมายตะวันตก แต่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น และความสุขจากการเป็นผู้ให้ ซึ่งสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและปรัชญาตะวันออกในเชิงวิชาการ ข้อค้นพบนี้ช่วยขยายพรมแดนความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ (Spiritual Change) ของทฤษฎี PTG ในบริบทสังคมไทย ว่าการรู้แจ้งและการปล่อยวางจากอคติเรื่องกรอบครีวที่สมบูรณ์แบบ ถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความงอกงามหลังบาดแผลทางใจในกลุ่มผู้ถูกกระทำความรุนแรง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยองค์ความรู้ใหม่ คือ ประการแรก คือ การรื้อถอน Habitus แห่งการยอมจำนน เพื่อพลิกสถานะสู่การเป็นผู้กระทำการ องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่า ความงอกงามภายหลังวิกฤตไม่ใช่แค่การเยียวยาบาดแผลหรือความเข้มแข็งทางจิตใจในระดับความรู้สึกเท่านั้น แต่คือการแตกหักเชิงโครงสร้าง ผู้หญิงได้ทำการรื้อถอนชุดความคิด ความคุ้นชิน และการยอมจำนน (Habitus) ที่ถูกหล่อหลอมจากระบบชายเป็นใหญ่ทิ้งไป แล้วสถาปนาตนเองขึ้นใหม่ในฐานะผู้กระทำการที่มีสิทธิขาดในการเป็นเจ้าของชีวิตและร่างกายของตนเองอย่างแท้จริง

ประการที่สอง คือ การเปลี่ยนบาดแผลเป็นการปฏิบัติทุนชีวิต 4 มิติ กระบวนการเติบโตของผู้รอดชีวิต คือ การเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นยุทธศาสตร์การสร้างอำนาจต่อรองในชีวิต ผ่านการสะสมทุนใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การทลายโครงสร้างการพึ่งพิงด้วยการสร้างความมั่นคงทางการเงิน 2) การสร้างระบบคิดใหม่ที่เชื่อมั่นในศักยภาพและคุณค่าของตนเอง 3) การเปลี่ยนจากผู้ถูกตีตราหรือโดดเดี่ยวสู่การมีตัวตนและเครือข่ายสนับสนุนในพื้นที่สาธารณะ 4) การยกระดับจิตวิญญาณ เปลี่ยนความเจ็บปวดเป็นปัญญาและเกียรติภูมิที่สังคมให้การยอมรับ

ประการที่สาม คือ การปลดปล่อยตนเองจากระบบบิดาธิปไตย สู่การมีอำนาจกำหนดชีวิตอย่างยั่งยืน เป้าหมายสูงสุดและผลลัพธ์ของพลวัตนี้ คือ การที่ผู้หญิงสามารถปลดปล่อยตนเองออกจากพันธนาการของระบบชายเป็นใหญ่ได้อย่างถาวร การหลุดพ้นนี้ไม่ได้แปลว่า แคว้นออกมาจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง แต่หมายถึงการสร้างสภาวะที่โครงสร้างความรุนแรงเดิม ไม่สามารถดึงพวกเธอกลับไปได้อีก นำไปสู่การเป็นผู้รอดชีวิตทรงพลังที่กำหนดทิศทางการชีวิตตนเองได้อย่างอิสระ มั่นคง และส่งต่อแรงบันดาลใจเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคมต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยกระบวนการเกิดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (PTG) ของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากความรุนแรงในคู่ครอง สรุปได้ว่า กระบวนการดังกล่าวเหนือกว่าการฟื้นฟูทาง

จิตใจระดับบุคคล แต่คือการรื้อถอนโครงสร้างอำนาจกดทับเพื่อประกอบสร้างตัวตน (Habitus) ใหม่ผ่าน 4 มิติ ได้แก่ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วยตนเอง การฟื้นฟูความเข้มแข็งและเห็นคุณค่าทางจิตใจ การอุทิศตนเพื่อส่วนรวมจนได้รับการยอมรับจากสังคม และการยกระดับจิตวิญญาณที่หลุดพ้นจากค่านิยมยึดติดชีวิตคู่สู่สภาวะที่แท้จริง ภายใต้กรอบคิดสตรีนิยมแนววิพากษ์และทฤษฎีของ Bourdieu พลวัตนี้ ถือเป็นการปฏิวัติวิถีชีวิตที่สลัดทิ้งความยอมจำนนโดยแปรเปลี่ยนบาดแผลจากความรุนแรงเป็นพลังในการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสัญลักษณ์ เพื่อสถาปนาตัวตนใหม่ที่สมบูรณ์ มั่งคั่ง และเปี่ยมด้วยปัญญาอย่างยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 นโยบายด้านเศรษฐกิจ การสร้างทุนตั้งต้นชีวิตใหม่ เนื่องจากผลวิจัยการมีทรัพย์สินและปลดหนี้สิน คือกุญแจสำคัญของการปลดแอกและสร้างอำนาจต่อรอง เช่น การจัดตั้ง กองทุนตั้งตัวสำหรับผู้หญิงที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมจากคดีความรุนแรง

1.2 นโยบายด้านสาธารณสุขและสังคม โมเดลเพื่อนช่วยเพื่อน เนื่องจากผลวิจัยการเปลี่ยนประสบการณ์เลวร้ายให้เป็นบทเรียนช่วยเหลือผู้อื่น คือ การสร้างทุนทางสัญลักษณ์และการยอมรับทางสังคม เช่น พัฒนาหลักสูตรรับรองศักยภาพให้ผู้หญิงที่ก้าวผ่านความรุนแรงมาแล้วเข้ามาทำหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษาเพื่อนคู่คิด”

1.3 นโยบายด้านการคุ้มครองทางสังคม โดยภาครัฐและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการการทำงานเพื่อจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราวระดับชุมชน ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและปกปิดข้อมูลเป็นความลับ ควบคู่กับการจัดสรรเงินอุดหนุนฉุกเฉินเพื่อการดำรงชีพให้แก่ผู้หญิงที่หลบหนีจากความรุนแรง เพื่อให้พวกเธอมีทุนทางเศรษฐกิจเบื้องต้นในการตั้งหลักและปลดแอกตนเองจากสภาวะจำยอมทางเศรษฐกิจ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ด้านการส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ควรนำองค์ความรู้เรื่อง ทุนทางเศรษฐกิจในฐานะเกราะป้องกันความรุนแรงไปปรับใช้นโยบาย โดยเปลี่ยนจากการให้สวัสดิการแบบสงเคราะห์มาเป็นการมุ่งเน้นการสร้างฐานทรัพย์สิน

2.2 ด้านการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา โดยการเยียวยาทางสังคมและจิตวิทยา บุคลากรทางสาธารณสุขและนักสังคมสงเคราะห์ ควรนำการเปลี่ยนแปลงแผลเป็นทุนทางสัญลักษณ์ ไปใช้ในการบำบัดฟื้นฟู โดยจัดกระบวนการกลุ่มที่ส่งเสริมให้ผู้รอดชีวิตได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกแบบติดตามผลระยะยาว เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขของเวลาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว โดยมุ่งเน้นศึกษาว่าในกระบวนการสร้างทุนใหม่แต่ละมิตินั้น มีความท้าทาย ปัจจัยแทรกซ้อน หรือความเสี่ยงในการหวนกลับไปพึ่งพิงอย่างไรบ้าง

3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิงที่ยังคงติดอยู่ในวงจรความรุนแรง เพื่อหาคำตอบว่าจุดเปลี่ยนใดคือ ปัจจัยชี้ขาดที่ทำให้ผู้หญิงก้าวข้ามจากสภาวะจำยอมไปสู่การแตกหัก

เพื่อสร้างจิตวิญญาณใหม่ ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบระบบการแทรกแซง และการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่ตรงจุดและทันทั่วถึง

3.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรนำองค์ความรู้และโครงสร้างของโมเดลการปฏิวัติทุนชีวิต (ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์) ไปพัฒนาเป็นเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีความหลากหลายทางภูมิประชากรศาสตร์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสามารถในการสรุปอ้างอิงของทฤษฎีไปสู่ระดับมหภาคได้

เอกสารอ้างอิง

- ฐานิดา บุญวรรณ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปีแอร์ บูร์ดิเยอ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 18(1), 1-33.
- ณัฐสุดา เต็มพันธ์. (2558). การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความงอกงามภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนใจฉบับภาษาไทย. *คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (เอกสารอัดสำเนา).
- สาธิตา เต็มกุลเกียรติ. (2567). *ประสบการณ์การรับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาของผู้เคยถูกกระทำ ความรุนแรงในความสัมพันธ์แบบคู่รัก*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Bakaitytė, A., Puente-Martinez, A., Ubilos-Landa, S. & Žukauskienė, R. (2022). Path to posttraumatic growth: The role of centrality of event, deliberate and intrusive rumination, and self-blame in women victims and survivors of intimate partner violence. *Frontiers in Psychology*, 13, 1018569.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., Taku, K., Vishnevsky, T., Triplett, K. N. & Danhauer, S. C. (2010). A short form of the Posttraumatic Growth Inventory. *Anxiety, Stress, & Coping*, 23(2), 127–137. A short form of the Posttraumatic Growth Inventory. *Anxiety, Stress and Coping*, 23(2), 127-137.
- Chuemchit, M., Chernkwanma, S., Somrongthong, R. & Spitzer, D. L. (2018). Prevalence of intimate partner violence in Thailand. *Journal of Family Violence*, 33(3), 315-323.
- Firestone, S. (1970). *The dialectic of sex: The case for feminist revolution*. William Morrow and Company.
- Kitch, S. (2020). Beyond resilience: Glimpses into women's posttraumatic growth after experiencing intimate partner violence. *The American Journal of Family Therapy*, 48(1), 1-15.

- Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On depression, development, and death*. W. H. Freeman.
- Tedeschi, R. G. & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1–18.
- United Nations Office on Drugs and Crime & UN Women. (2023). *Gender-related killings of women and girls (femicide/feminicide): Global estimates of female intimate partner/family-related homicides in 2022*. United Nations.
- Walker, L. E. (1979). *The battered woman*. Harper & Row.